

Брат Веселун

Колись велася велика війна, і коли вона скінчилася, багато солдатів отримали відставку. І Брат Весельчак також отримав відставку разом з іншими, а при відставці — невеликий казенний хлібець та чотири крейцери на вихід.

Побрів Брат Весельчак шляхом-дорогою, і зустрівся йому Святий Петро в образі жебрака й попросив милостині. Той відповів йому: «Е-е, любий, що ж мені дати тобі? Був я солдатом і випущений начисто: і всього-то в мене за душею казенний хлібець та чотири крейцери... А як і ті вийдуть, доведеться й мені точно так само просити милостині, як ти просиш... Однак же дам, що можу».

Потім він розділив хлібець на чотири частини і одну з них дав Святому Петру, додавши до хліба й крейцер.

Подякував йому Святий Петро, пішов далі і в образі іншого жебрака сів на дорозі солдата; коли той порівнявся з ним, Святий Петро знову попросив у нього милостині. Брат Весельчак знову повторив ту саму мову і знову подав йому чверть хлібця й крейцер.

Подякував йому Святий Петро, пішов далі і втретє в образі жебрака сів при дорозі, і знову звернувся до Весельчака з тим самим проханням. Весельчак і втретє дав йому третю чверть хлібця й третій крейцер. Святий Петро його подякував, а добряк пішов далі, і залишилося у нього в запасі всього чверть хлібця та один крейцер.

З цим запасом зайшов він до корчми, з'їв свій шматок хліба, а на крейцер замовив собі пива.

Потім пішов далі шляхом-дорогою, а назустріч йому вийшов знову Святий Петро в образі такого ж відставного солдата й заговорив з ним: «Здорово, товаришу! А що, чи не знайдеться в тебе шматка хліба в запасі та хоч крейцера на випивку?» — «Де мені це взяти? — відповів Весельчак. — Випущений я начисто, і за службу отримав тільки казенний хлібець та чотири крейцери! На своєму шляху зустрів я трьох жебраків і кожному дав по чверті хлібця та по крейцеру. Останню ж чверть я з'їв сам, зайшовши до корчми, та на останній крейцер випив. Тепер, брате, у мене пусто, і якщо в тебе теж нічого немає, то ми разом можемо вирушити просити милостиню». — «Ні, — сказав Святий Петро, — це поки що не потрібно; я дещо тямлю в лікуванні хвороб і зумію цією справою заробити стільки, скільки мені треба». — «Ну, а я

в цьому нічого не тямую, — сказав Весельчак, — значить, мені доведеться одному йти жебракувати». — «Е-е, ходімо зі мною! — сказав Святий Петро. — Коли я щось зароблю, то поділюся з тобою». — «Що ж, мені це на руку!» — сказав Весельчак.

Так і продовжували вони путь разом.

Ось і прийшли вони до одного селянського дому і почули в ньому виття й плач; зайшли туди і бачать, що господар дому лежить при смерті, і смерть у нього за плечима, а дружина його по ньому воє і голосом плаче.

«Годі вити й плакати, — сказав Святий Петро, — я вилікую вашого чоловіка», — і з цими словами вийняв з кишені якусь мазь і зцілив хворого миттєво, так що той міг встати й зовсім одужав.

Чоловік і дружина дуже цьому зраділи й запитали: «Чим можемо ми вас нагородити? Що можемо вам дати?»

Однак же Святий Петро не захотів нічого брати, і чим більше вони його благали, тим більше він відмовлявся. А Весельчак-то й штовхни його в бік, каже: «Бери ж щось, адже нам же треба».

Нарешті господиня винесла ягнятка і сказала Святому Петру, що він повинен його взяти; але той усе відмовлявся. А Весельчак-то знову його в бік: «Та бери ж, дурню, адже нам же треба!»

Тоді Святий Петро сказав нарешті: «Ну, гаразд! Ягнятка я візьму, але не понесу сам; хочеш, брате, то сам і неси». — «Чому ж не понести!» — відповів Весельчак і скинув ягня на плече.

Ось і прийшли вони в ліс; ягня порядком відтягло плече Весельчаку, який притому ж був і голодний, а тому сказав своєму супутнику: «Глянь-но, місцинка тут недобра, тут могли б ми ягнятко зварити й з'їсти». — «Гаразд, — відповів Святий Петро, — але тільки варити я не майстер; вари, коли хочеш, ось тобі й казан; а я тим часом походжу, поки ягня звариться. Але тільки ти не починай їсти раніше мого повернення; я вже прийду вчасно». — «Іди, йди! — сказав Весельчак. — Я готувати вмію і впораюся із справою».

Святий Петро пішов, а Весельчак зарізав ягня, поклав м'ясо в казан і став варити. Ось ягня вже й зварилося, а супутника все немає; тоді Весельчак вийняв ягня з казана, розрізав його і знав всередині нього серце. «Це, певно, найсмачніший шматок у ньому», — сказав він і спочатку тільки скуштував його трохи, а потім і все цілком з'їв.

Нарешті й Святий Петро повернувся і сказав: «Ти хоч усього ягня можеш з'їсти, а мені дай тільки одне серце».

Весельчак узяв і ніж, і виделку в руки та й давай старанно шукати серед шматків ягнятини, і зробив вигляд, що не може ніяк знайти серце; нарешті процідив крізь зуби: «Та його тут зовсім і немає». — «Що ж це означає?» — запитав Святий Петро. «Право, не знаю, — сказав Весельчак, — а врешті, що ж ми обидва за дурні! Шукаємо серця ягняти, а ні одному з нас і в голову не приходить, що у ягняти серця немає!» — «Ну, це щось нове! У кожної тварини є серце; чому б могло не бути його у ягняти?» — «Ні, ні, справді, брате! Ти тільки поміркуй, то зараз зрозумієш, що в нього справді серця немає!» — «Ну, нехай буде так! — сказав Святий Петро. — Коли серця немає, то мені й ягня не потрібне; можеш його їсти один». — «Чого не з'їм, те захоплю з собою в ранець на дорогу», — сказав Весельчак, з'їв пів-ягня і сунув решту до свого ранця.

Пішли вони далі, і з волі Святого Петра широка річка перерізала їм дорогу, а їм треба було через неї непременно перейти. Ось Святий Петро й сказав: «Іди ти вперед». — «Ні, — відповів Весельчак, — краще ти йди вперед». А сам подумав: «Якщо виявиться глибоко, то я краще на березі залишусь». Пішов Святий Петро у воду, і вода сягала йому лише по коліна. Задумав і Весельчак переходити, а вода-то прибула й була йому по горло.

І став він кричати: «Брате, допоможи!» А Святий Петро сказав: «Визнай мені, що з'їв серце ягняти». — «Ні, — відповів той, — не їв я його».

А вода-то все прибувала й досягла вже до самих уст солдата. «Допоможи мені, брате!» — крикнув він. «А визнаєшся ли мені, що з'їв серце ягняти?» — «Ні, — відповів солдат, — не їв я його».

Не хотілося Святому Петру, щоб Весельчак потонув, він спустив воду і допоміг йому через неї перебратися.

Пішли вони далі й прийшли в таке царство, де королівна була при смерті. Почули про це наші мандрівники, і солдат сказав: «А що, брате, адже це для нас пожива! Якщо ми її вилікуємо, то, мабуть, на все життя забезпечимося!» І здалося йому, що його супутник недостатньо жваво ворухається; і він давай його підганяти: «Та ну ж, голубчику, поспішайся! А то, мабуть, ще запізнимося!»

А Святий Петро навмисно сповільнював і сповільнював крок, як не квапив його товариш, поки нарешті вони не дізналися, що королівна померла.

«От тобі й на! — сказав з досадою солдат. — А все через те, що ти так плівся нога за ногу!» — «Краще помовчи, — відповів йому Святий Петро, — я ж не

тільки хворих лікувати вмію, я й мертвих можу знову кликати до життя». — «Так, от якби ти це вмів робити, то воно мені на руку; тільки вже ти менше половини королівства за оживлення не бери!»

Потім вони прямували до королівського замку, де всі були занурені у велику печаль; там і сказав королю Святий Петро, що він береться оживити королівну.

Повели його до померлої королівни, і він сказав: «Принесіть мені повнісінький казан води», — і коли казан було принесено, він наказав усім вийти з кімнати, залишивши при собі лише одного Весельчака.

Потім він порізав на шматки все тіло померлої, покидав шматки в казан, розвів під ним вогонь і став їх варити. І коли все м'ясо від костей відстало, він дістав з казана тонкі білі кісточки, поклав їх на стіл і зібрав у звичайному, природному порядку.

Потім він став перед столом і тричі промовив: «Померла, восстань!» І при третьому вигукненні цих слів королівна піднялася жива, здорова й прекрасна, як і раніше.

Король, звісно, неказанно зрадив і сказав Святому Петру: «Вимагай від мене нагороди, і якби ти навіть побажав половину мого королівства, охоче віддав би тобі!»

Але Святий Петро відповів: «Я не

бажаю жодної нагороди». — «От дурень!» — подумав про себе солдат, штовхнув товариша в бік і прошепотів йому: «Та годі тобі дуріти! Коли тобі нічого не треба, то я б не відмовився отримати хоч щось».

Святий Петро нічого не побажав; однак король помітив, що його товариш не такий безкорисливий, і наказав своєму скарбничому набити солдатську торбу червінцями.

Пішли вони далі, і коли дійшли до лісу, Святий Петро сказав Весельчаку: «Ну, тепер давай ділити золото». — «Гаразд, — відповів той, — давай ділити».

Розділив Святий Петро золото — і розділив на три частини. «Що це він за вигадку знову придумав? — подумав солдат. — Нас усього двоє, а він на три частки ділить».

Розділивши золото, Святий Петро сказав: «Я розділив на три частки дуже вірно — одна частка мені, одна тобі, а одна тому, хто з'їв серце ягняти». — «О, а це ж я його й з'їв, — поспішив відповісти Весельчак і мерщій забрав золото

до рук, — я з'їв, повір мені!» — «Чи може це бути? — продовжував Святий Петро. — Адже ти сам стверджував, що у ягняти зовсім немає серця». — «Е, брате мій, хіба це можлива річ? І у ягняти є серце, як у всякої тварини... Чому б у нього не бути серця?» — «Ну, гаразд же, — сказав Святий Петро, — візьми собі все золото, але я вже не хочу далі бути твоїм супутником, я піду один своєю дорогою». — «Як знаєш, голубчику, — сказав солдат, — на тім і прощай».

І пішов Святий Петро іншою дорогою, а Весельчак про себе подумав: «Воно й краще, що він від мене відстав; а то він якийсь мудрий — чарівник, чи що?»

До речі, й грошей у нього тепер було досить; але він не вмів з ними поводитися, розкидав їх, роздаровував і по минулому деякому часу знову залишився ні з чим.

Ось і прийшов він в одну країну, де, за чутками, королівна щойно померла. «От воно що! — подумав він. — Адже тут чудова справа може вигоріти! Я її оживлю, і вже, певне, змушу себе за це заплатити належним чином».

Пішов до короля і запропонував йому оживити померлу. А до короля вже дійшли такі чутки, що ось ходить по білому світі якийсь відставний солдат і оживляє померлих; він і подумав, що Весельчак і є той самий солдат.

Однак же, оскільки він не мав до нього довіри, то спочатку порадився зі своїми радниками, і ті сказали йому: «Чому б не спробувати, адже дочка твоя все одно вже померла».

Весельчак звелів води в казані принести, потім усіх вигнав із кімнати, розрізав тіло померлої на частини, покидав їх у казан, розвів під ним вогонь — все точно так само, як це робив його супутник.

Стала вода в казані закипати, і м'ясо від кісток відставати; тоді вибрав він із казана кості і розклав їх на столі; однак же він не знав, в якому порядку їх слід скласти, і все склав шиворот-навиворіт.

Потім став перед столом і сказав: «Померла, восстань!» — і тричі повторив, а кості й не ворухнулися.

Він ще тричі повторив ті самі слова — і також безрезультатно. «Та ну ж, вставай, піднімайся, пані, — крикнув він нарешті, — не то буде лихо!»

Ледве тільки він це промовив, як Святий Петро, як і раніше в образі відставного солдата, з'явився до нього, проникнувши в кімнату через вікно, і сказав: «Ах ти, безбожна людино! Як насмілюєшся ти братися за цю справу,

не розуміючи навіть того, що померла не може воскреснути з мертвих, коли ти так переплутав усі її кості?» — «Голубчику, та я зробив, як умів!» — благав солдат. «Цього разу ще я тебе виручу з біди, але попереджаю тебе, що якщо ти насмілишся ще раз щось подібне підприємати, то тебе спіткає велике нещастя... Окрім того, не смій від короля ні вимагати, ні приймати жодної, навіть найменшої нагороди». Потім Святий Петро склав кості королівни у справжній порядок, промовив тричі: «Померла, воскрес!» — і королівна піднялася здорова і прекрасна, як і раніше.

А Святий Петро як прийшов, так і пішов через вікно; і Весельчак, задоволений-презадоволений тим, що все так добре в нього з рук зійшло, сумував лише про те, що йому не можна було отримати жодної нагороди.

«Бажав би я знати, що у нього таке в голові сидить, — подумав солдат, — адже те, що він однією рукою дає, то другою забирає, а в цьому просто немає сенсу!» Став король Весельчаку пропонувати, чого він бажає, але той нічого не смів узяти відкрито, однак же різними натяками і хитрістю довів до того, що король наказав наповнити йому торбу золотом, — з тим він і пішов.

Коли він вийшов із замку, біля воріт стояв Святий Петро і сказав йому: «Бачиш, який ти чоловік? Адже я ж тобі заборонив брати що б то не було, а в тебе он торба повнісінька золота!» — «Та що ж я буду робити, — заперечив солдат, — коли мені її туди насильно напхали?» — «Ну, то я ж кажу тобі, щоб ти вдруге не смів нічого подібного робити, а не то тобі буде лихо». — «Е, брате! Не турбуйся; тепер у мене золота досить; чи стану я ще возитися з обмиванням кісточок». — «Так, як же! — сказав Святий Петро. — Думаєш, надовго тобі золота вистачить? Ну, а щоб ти знову не задумав вступити на заборонену дорогу, я наділю твою торбу такою властивістю, що чого б ти не побажав, все у тебе негайно в ній опиниться. Прощай, більше вже ми з тобою не побачимось». — «З Богом!» — сказав солдат, а сам подумав: «Я й радий, що ти йдеш, диваку ти такий! Я за тобою вслід не піду!» Тієї пори він і не подумав про чудесну силу, яка була дана його торбі.

Пішов Весельчак по білому світу і розметав своє золото як уперше. Нарешті залишився при чотирьох крейцерах, і трапилося (йому йти повз гостинницю; він і подумав: «Треба від грошей позбутися», — і наказав дати на три крейцери вина і на крейцер хліба.

Коли він, сидячи там, допивав своє вино, він раптом відчув запах смаженого гуся. Став Весельчак поглядати і придивлятися і побачив, що в печній трубі у господаря поставлено два гуся. Тут тільки згадав він про чудесну властивість своєї торби і наважився випробувати її на цих гусях.

І от, виходячи з дому і переступаючи поріг, він сказав: «Бажаю, щоб смажені гуси з труби опинилися в моїй торбі». Як тільки він це сказав, відкрив торбу, зазирнув у неї — там вони й є! «От це гаразд! — сказав він. — Тепер можу жити без турботи!» — вийшов на лузок і витяг із торби смажене. Їв він, їв у своє задоволення і бачить — підходять до нього якісь підмайстри і дивляться на другого, непчатого гуся жадібними заздрісними очима. Весельчак і подумав: «Мені одного досить», — підкликав обох хлопців і віддав їм другого гуся, сказавши: «Їжте за моє здоров'я!»

Ті його подякували, понесли гуся в гостинницю, наказали подати собі півпляшки вина і хліба, витягли гуся і взялися за нього.

Господиня придивилась до них, та й каже чоловікові: «Ці двоє їдять гуся; зазирни-но ти в трубу, чи не з наших це гусей цей гусь?»

Заглянув господар у трубу і бачить — пусто. «Ах ви, злодійська челядь, ви задумали гуся задагто поласувати! Зараз платіть, не то почастую вас березовою кашею!» — «Які ж ми злодії? — благали підмайстри. — Нам цього гуся подарував там на лузі відставний солдат». — «Що ви мені зуби заговорюєте! Солдат тут, справді, був, але чесним гостем у двері вийшов, і я за ним стежив; а ви-то справжні злодії і є, і ви повинні мені за гуся заплатити». Але оскільки заплатити вони не могли, то він узявся за палицю і вигнав їх із гостинниці.

Тим часом Весельчак йшов та йшов своєю дорогою і прийшов до містечка, де коло багатого замку стояла погана гостинниця. Став він проситися в гостинницю ночувати, але господар відмовив, сказавши: «Немає для тебе місця; гостинниця повнісінька знатних гостей». — «Дивуюся я цьому, — сказав Весельчак, — чому всі зупиняються у вас, а не в цьому прекрасному замку?» — «Так, чогось таки варте в ньому ніч переспати, — сказав господар, — хто там ночувати намагався, той жив звідти не повертався». — «Якщо інші намагались, — сказав Весельчак, — то чому б і мені не спробувати?» — «Пусте, кидай, — сказав господар, — адже за це шкірою поплатишся». — «Ну, не зараз же шкірою; дайте мені тільки ключі від замку, та гарненько поїсти й випити».

Дав йому господар ключі, дав і їжу, і питво, і потім Весельчак пішов у замок, щільно повечеряв, і коли стало хилити його до сну, розтягся там на полу, бо ліжка не знайшлося.

Невдовзі він і заснув, та серед ночі пробуджений був жахливим шумом, і коли протер очі, то побачив у своїй кімнаті дев'ять огидних бісів, які танцювали

навколо нього хороводом. «Ну, що ж, — сказав Весельчак, — танцюйте, будь ласка, скільки хочете, але тільки щоб ніхто не насмілювався до мене близько підійти». Та біси насувалися на нього все ближче й ближче і майже торкалися його обличчя ногами у своєму шаленому танці. «Смирно ви, чорти!» — гукнув солдат; але вони й далі лізли до нього. Тут Весельчак розсердився, крикнув: «Я вас живо вгамую!» — відламав ніжку від стільця та й давай їх колотити.

Однак же дев'ятьох бісів на одного солдата було завбагато, і в той час, коли він кидався на передніх, задні тягли його за волосся й трепали безжально.

«Постривайте лишень, діти чортові! Я з вами впораюся! — крикнув солдат. — Лізьте всі дев'ятеро до мене в ранець!»

І миттю всі опинилися в ранці, який він затягнув на всі пряжки й жбурнув у кут.

Тоді раптом усе затихло, і Весельчак ліг, як і раніше, і проспав до білого дня.

Тут прийшов господар готелю разом із власником замку й захотіли подивитися, що з ним сталося.

Коли вони побачили його живим і здоровим, то здивувалися й запитали: «Хіба духи тутешні вам жодної шкоди не заподіяли?» — «Намагалися були, — відповів солдат, — але я їх усіх загнав у свій ранець. Ви можете цілком спокійно знову оселитися у вашому замку, жоден більше не прийде вас турбувати».

Власник замку подякував йому, щедро обдарував і залишав його у себе на службі, обіцяючи забезпечити на все життя. «Ні, — сказав солдат, — я звик блукати по білому світу й піду далі».

І справді, пішов, прийшов у кузню і, поклавши ранець на ковадло, попросив коваля та його помічників вдарити по ранці молотами. Ті взялися бити по ранці своїми величезними молотами, та з такою силою, що біси підняли жалібний виття.

Коли він після цього ранець відчинив, то виявилось, що з дев'яти бісів восьмеро вже околели, а дев'ятий, якому пощастило забратися в складку ранця й залишитися живим, вислизнув із ранця й негайно подався до пекла.

І після цього ще багато років поспіль блукав Весельчак по білому світу, і хто б знав, той би багато про нього розповів.